

ate pedagogical measures to raise the level of moral aesthetic and national-musical education of young professionals. Considering the content of Ukrainian folk music, we find, first of all, it's ideological potential which participate with the formation of the national outlook of future music teachers. Contemporary development of pedagogical education, the newest informational possibilities require from teachers the necessity of arming with new methodical technologies of teaching music and improving the system of musical education in general. The development of an independent state, the change of ideological landmarks, civil and patriotic education at the present stage put forward challenges for the school, which should take into account new comprehension opportunities in musical works, the flow of modern information resources, and so on. Pedagogical practice today is aimed at developing such approaches that would allow the formation of a national outlook through the acquisition of in-depth knowledge of students about the history of their own state and culture.

Key words: musical folklore, national-patriotic education, teacher of musical art.

Стаття надійшла до редколегії 01.12.2017

УДК 378.134(78)

Лариса ЯРОШЕВСЬКА

доктор філософії в галузі освіти,
викладач кафедри музичного мистецтва
Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського, м. Миколаїв, Україна
e-mail: yarosh702@ukr.net

САМОСТІЙНА НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЗАСОБАМИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

У статті доведена важлива роль самостійної навчально-пізнавальної діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва засобами патріотичного виховання, яка є однією з найважливіших проблем організації навчання у ВНЗ; визначено форми, методи навчання та виховання, що впливають на ефективність процесу професійного саморозвитку студентів; розглянуто феномен патріотичної свідомості майбутнього вчителя музичного мистецтва та засади його формування з позицій процесів, які відбуваються у розвитку сучасної музичної освіти. Обґрунтовано етапи формування даного феномену в процесі самостійної діяльності студентів спеціальності «Музичне мистецтво».

Ключові слова: самостійна навчально-пізнавальна діяльність, майбутній вчитель музичного мистецтва, форми роботи, патріотичне виховання, патріотична свідомість, освіта, виховні заходи громадянські цінності, духовність, моральність, традиції.

В умовах кардинальної перебудови системи освіти й переходу від навчання, заснованого на передачі знань, умінь і навичок, до особистісно-орієнтованого, гуманістичного, метою якого є визнання індивідуальності й розвиток інтелектуального, емоційного, патріотичного, духовно-етичного потенціалу особистості, самостійна робота студентської молоді стає однією з найважливіших проблем організації сучасного навчання.

Вища школа покликана організувати навчальну роботу таким чином, щоб студенти не тільки опанували обсягом інформації, що дозволяє вільно орієнтуватися в професійній сфері, але й розвинути потребу в самостійному поповненні багажу знань, виробити вміння створювати потоки інформації, використовувати їх для власного професійного становлення. На перший план виходить не стільки засвоєння професійних знань, скільки

розвинена здатність і бажання в міру необхідності самостійно освоювати інформацію для успішного рішення учбово-пізнавальних, професійних завдань. У зв'язку із цим у вузівській практиці відбулося скорочення аудиторних годин на вивчення тієї чи іншої дисципліни та компенсація їх за рахунок поза аудиторної, самостійної роботи.

Нагальна потреба відповідної побудови навчальних занять за умови наявності малої кількості годин вимагає від викладачів формування та застосування таких видів, форм і методів організації самостійної роботи студентів, які сприяли б підвищенню ефективності навчального процесу.

Підготовка висококваліфікованих фахівців в умовах сучасної системи організації навчальної діяльності майбутніх вчителів музичного мистецтва, конкурентоспроможних на ринку праці, а також здатних до компетентної, відповідальної й

ефективної діяльності неможливе без підвищення ролі самостійної роботи студентів, спрямованої на стимулювання їх професійного, патріотичного зростання та виховання їхньої творчої активності.

Самостійна навчально-пізнавальна діяльність студентів є одним з пріоритетів педагогіки вищої школи та об'єктом пильної уваги дослідників й викладачів. Пошуку цих механізмів присвячено численні й різнопланові дослідження українських і зарубіжних учених, які розглядають самостійну роботу студентів та її вплив на розвиток особистості (В. Буряк, Н. Гелашвілі, Б. Єсіпов, Ю. Калугін, В. Козаков, Л. Хаславська та ін.), індивідуалізацію, диференціацію й професійність навчання (Н. Басова, С. Батишев, В. Стрельников, Унт, Н. Федорова та ін.). У музично-педагогічній галузі різноманітні аспекти цієї проблеми висвітлено в працях Н. Білої, Л. Костенко, Л. Масол, О. Олексюк, В. Орлова, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Рудницької та ін.

Першооснови патріотичного виховання були закладені в народній педагогіці, значення якої висвітлюється в роботах О. Любара, В. Мацюка, В. Пугача, М. Стельмаховича, Д. Федоренка. Вагомий внесок у дослідження проблеми формування патріотичної свідомості, її психолого-педагогічних основ зробили І. Бех, А. Бойко, М. Боришевський, О. Боровик, А. Горбачова, В. Гриньова, І. Зязюн, А. Капська, Л. Кондрашова, О. Киричук, І. Кресіна, В. Москалець, Г. Падалка, Е. Помиткін, В. Поплужний та інші. У колі наукових досліджень, присвячених методологічним проблемам вищої мистецької освіти, виділяється думка О. Щолокової щодо формування ціннісної свідомості особистості вчителя. Важливим внеском для визначення педагогічних засад формування патріотичної свідомості майбутнього вчителя музики є робота А. Растрігіної. Автор підкреслює, що сучасна вища музично-педагогічна освіта має формувати «не тільки професійного музиканта, а й особистість, що володіє засобами пізнання себе та навколишнього світу й здатна до повноцінної професійної та особистісної самореалізації» [6, с. 9]. У науковій літературі присутня низка праць, у яких розкриваються проблеми соціального становлення, громадянськості, соціальної активності та соціальної адаптації молоді в сучасних умовах (Т. Дашковська, О. Карпенко, Н. Самохіна, В. Стрельцова, В. Шабанов та ін.).

Таким чином, дослідження вчених дають широке поле для визначення принципів та окреслення оптимальних психолого-педагогічних умов формування патріотичної свідомості студентів-музикантів.

Розвиток самостійного підходу до опанування навчальними дисциплінами професійно орієн-

тованого циклу є профілюючим чинником у становленні особистості сучасного вчителя музичного мистецтва, формуванні його фахових якостей. Розбудова незалежної Української держави неможлива без оновленої національної освіти, розробки прогресивних технологій, гуманізації, диференціації та інтеграції навчання засобами патріотичного виховання студентської молоді. Патріотична свідомість є результатом глибокої пізнавальної роботи і може виступати як стимул патріотичної діяльності, позиції, вчинків. Патріотична свідомість формується тоді, коли студентами накопичено певний досвід, знання, навички, коли ними усвідомлені суспільні й особистісно значущі цілі.

Суть самостійної навчально-пізнавальної діяльності полягає зовсім не в тому, що студент працює без сторонньої допомоги. Головна ознака самостійної діяльності як дидактичної категорії виявляється в тому, що мета роботи студента несе в собі одночасно й функцію управління цією діяльністю. Тому, якщо ми ставимо за мету підвищення самостійності студента й зменшення керівних дій з боку викладача, то йдеться про процесуальний аспект самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Самостійну роботу в навчальному процесі можна розглядати і як засіб організації та управління самостійною діяльністю студентів, і як специфічну форму навчального пізнання. При такому підході до самостійної роботи враховані інтереси обох суб'єктів навчального процесу: для викладача самостійна робота – це знаряддя педагогічного керівництва самостійною пізнавальною діяльністю тих, хто навчається, а для студентів – це вид пізнавальної діяльності, пов'язаний з самостійним вирішенням навчального завдання.

Самостійна робота – складний процес розкриття індивідуальності студента в спеціально організованій учбово-пізнавальній діяльності. Її мета полягає в тому, щоб забезпечити умови для особистісного, професійного становлення, формування активної громадянської позиції й творчого стилю діяльності майбутніх фахівців. Студент, що не усвідомлює ролі самостійної роботи в професійній самореалізації, не переконаний у її корисності й необхідності у власному якісному становленні, зазнає великих труднощів в оволодінні вузівською програмою.

Самостійна робота майбутнього вчителя музичного мистецтва повинна розв'язувати наступні завдання: оволодіння професійними компетентностями; засвоєння принципів та методів роботи з навчальним матеріалом; опанування методики роботи з музичним матеріалом; розвиток художньо-творчого мислення особистості, її пізнавальної

активності, музичних здібностей та творчих можливостей, патріотичної свідомості та громадянської позиції; виховання самостійності, самоактивності у вирішенні художньо-виконавських завдань інтерпретації твору; виховання у майбутніх фахівців любові до обраної професії, інтересу до хорового мистецтва, національних традицій, духовних цінностей.

Вища школа покликана озброїти майбутнього вчителя методами самостійного оволодіння педагогічною теорією й відновлення знань, прийомами активізації пізнавальної діяльності, методикою вивчення, використання й впровадження в практику передового педагогічного досвіду з технологією інноваційної діяльності.

У вузівській практиці використовуються різні форми самостійної роботи студентів. Найпоширенішими є: навчальна самостійна – здійснювана за навчальними програмами, обов'язкова для всіх студентів; самостійна в період педагогічної практики, ціль якої складається не тільки в засвоєнні педагогічної теорії, але й у перетворенні її в інструмент педагогічної праці, нагромадження досвіду професійної діяльності; учбово-дослідницька самостійна робота – покликана озброїти студентів методикою науково-дослідницької роботи, навчити їх бачити проблему, знаходити шляхи її творчого рішення, робити висновки й узагальнення, прогнозувати оптимальні варіанти рішення поставлених шкільною практикою питань. Майбутні вчителі музичного мистецтва повинні вчитись самостійно мислити, робити власні висновки, тому що тільки робота, виконана самостійно, – здатна принести справжню користь, насолоду та задоволення.

Одним з основних завдань під час занять на спеціальності «Музичне мистецтво» є поєднання реалізації виховних освітніх цілей з набуттям професійних компетентностей. Утвердження поваги до принципів патріотизму настановленням студентської молоді – це важливий обов'язок викладачів і пріоритетний напрям постановлення виховних цілей на музично-теоретичних заняттях. Виховання в молодого покоління почуття патріотизму, активної громадянської позиції в наш час визнано проблемами загальнодержавного масштабу. Нова освітня філософія визначила головну стратегію педагогічної діяльності: спрямування навчально-виховного процесу на формування ціннісного ставлення особистості до свого народу, Батьківщини, держави, нації. Патріотизм покликаний дати новий імпульс духовному оздоровленню народу, формуванню в Україні громадянського суспільства, що передбачає зміни патріотичної свідомості, моральної, правової культури особистості, розквіту національної самосвідомості [3; 8].

У роботі зі студентами потрібно використовувати найрізноманітніші форми і методи виховання, аби сприяти їх пізнавальній активності, самостійному мисленню, взаємодії, творчості. Звісно, найчастіше все починається з першоджерела. Самостійна робота з останнім – це спосіб набуття знань із документів, історичних джерел для розкриття закономірності історичного розвитку на конкретних фактах. Переваги такої форми роботи перед іншими: самостійно набуті знання, осмислені в процесі аналітичної роботи, роблять їх міцнішими і глибшими; підхід до вивчення програмного матеріалу через додаткові джерела знань роблять засвоєння матеріалу цікавішим, розвивають пізнавальну активність студентів; цей вид роботи дозволяє розвивати практичні вміння та навички, що має величезне значення для підготовки студентів до самостійної розумової діяльності і продовження освіти після закінчення навчального закладу; сприяє вихованню таких важливих рис особистості, як самостійність, пізнавальна активність, відповідальність, активна життєва позиція, загартовує волю сферу особистості.

Головною метою патріотичного виховання майбутніх вчителів музичного мистецтва є передача молодому поколінню соціального досвіду, багатств духовної культури народу, його національної ментальності, своєрідності світогляду і на цій основі формування особистісних рис громадянина України, які включають у себе національну самосвідомість, розвинену духовність, моральну художньо-естетичну, правову культуру, розвиток індивідуальних здібностей, таланту. Навчальний заклад повинен стати для кожної особистості осередком становлення громадянина-патріота України, готового самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єднанню українського народу та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві [2, 46].

Патріотичне виховання студентської молоді на славних традиціях національної історії та культури є одним з пріоритетних завдань кафедри музичного мистецтва. Воно здійснюється насамперед у процесі навчання, де у майбутніх вчителів закладається фундамент глибоких знань, формується світогляд, національна самосвідомість. На заняттях студенти мають можливість дізнатися про кращі зразки української народної музики, фольклору, твори композиторів – класиків, масові пісні. Українська пісня, як феномен вітчизняної народної творчості, концентрує в собі народну філософію, етику й естетику має неocenенне значення в сучасній педагогічній практиці і є невід'ємною частиною

навчально-виховного процесу. На рівні з великими композиторами Й. С. Бахом та Л. ван Бетховеном вивчається і творчість українських композиторів Є. Станковича, Л. і Ж. Колодуб, Л. Грабовського, В. Сильвестрова. Високий мистецький рівень, невичерпна енергія, завзяття, емоційна насиченість вітчизняного фольклору, розмаїття пісень яскраво відбивають світогляд, естетичні уподобання, психологію українського народу. Це самобутнє явище посідає визначне місце не тільки в національній, а й у європейській та загалом світовій культурі. Патріотична вихованість молодого покоління – майбутнього нашої держави, це обов'язковий та невід'ємний компонент розвитку сучасного суспільства. Тому формування патріотичного чуття у студентів є сьогодні край необхідним.

Кафедра музичного мистецтва пріоритетними напрямками навчання й виховання вважає саме такі, які перш за все направлені на формування громадян, які люблять свій народ, свою країну, які мають людську гідність, національну самосвідомість, гуманістичну моральність. Виховати таких людей можна за умови розвитку сучасної національної системи виховання та навчання, яка ґрунтується на ідеях української історії, багатій культурі, звичаях і традиціях народу, глибокому знанні рідної мови, української пісні, поваги до національних цінностей. Визначений зміст патріотичного виховання кафедри реалізується у ході проведення та участі у виховних заходах до Дня захисника України, Дня Соборності України, Дня Героїв Небесної Сотні, Дня української писемності та мови, різноманітних тематичних виховних годин, концертів національно-патріотичного спрямування, конкурсу «Червона калина», зустрічі з колишніми студентами – учасниками бойових дій у зоні АТО. Невід'ємною складовою національно-патріотичного виховання кафедри музичного мистецтва є участь студентів у різноманітних конференціях, круглих столах, спрямованих на формування патріотичних якостей та активної громадської позиції молоді «П'яті Всеукраїнські Ольжичеві читання». Студенти з великим бажанням, ентузіазмом та особистими пропозиціями ставляться до цих заходів. Такі форми виховної роботи дійсно поглиблюють у молоді патріотичні почуття, формують чітко виражену патріотичну

позицію та стиль поведінки. Активна взаємодія всіх учасників навчального та виховного процесу дозволяє сформуванню у студента-патріота демократичність, толерантність, уміння спілкуватися з іншими людьми, відстоювати власні ідеї, думки і прислухатися до людей, критично мислити, приймати продумані рішення.

Згідно з Положенням «Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах», самостійна робота студента є основним засобом оволодіння учбовим матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних завдань.

Життям доведено, що тільки ті знання, які студент здобув самостійно, завдяки власному досвіду, думці і дії, будуть насправді міцні. Якщо навчальний матеріал опрацьовується власноручно, самостійно виконується завдання від його постановки до аналізу отриманих результатів, то засвоюється не менше 90 відсотків інформації.

Саме тому вища школа поступово, але неухильно переходить від передачі інформації до керівництва навчально-пізнавальною діяльністю, формування у студентів навиків самостійної творчої роботи. Усе це ставить вимоги до пошуків таких форм навчальної роботи у ВНЗ, коли допомога і контроль з боку викладача привчатимуть студента самостійно вирішувати питання організації, планування, контролю за своєю навчальною діяльністю, виховуючи самостійність, як особисту рису характеру.

Таким чином, сьогодні на перше місце має вийти забезпечення освітнянської фундаментальної цільової бази новими змістами, які б створювали умови для становлення патріотичної свідомості майбутнього фахівця, можливості його адаптації в навколишньому середовищі, вироблення уміння співпрацювати з іншими людьми, розвитку здатності бачити завдання, які потребують вирішення, і використовувати весь свій потенціал на розв'язання цих завдань. Формування патріотичної свідомості майбутнього вчителя музичного мистецтва буде ефективним, якщо здійснюватиметься педагогічна підтримка саморозвитку його особистості, створюватимуться умови для розвинення його професійного і особистісного досвіду, можливості самостійних творчих рішень, що стають виразом особистісно визначеного змісту педагогічної діяльності.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховна гуманістична парадигма в освітній інновації / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. — 2016. — № 2. — С. 14—21.
2. Вишневецький О. Орієнтири національного виховання // Рідна школа. — 1994. — № 6. — 46 с.
3. Військово-патріотичне виховання // Кадетський журнал. — 2016. — № 19. — 8 с.
4. Нові технології навчання. — К.: Міністерство освіти і науки України. — Вип. 47. — 2007.

5. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва як напрям наукового пізнання / Г. М. Падалка // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14 «Теорія і методика мистецької освіти» збірник наукових праць : Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти», 26—27 квітня 2007 року. — К. : НПУ, 2007. — Вип. 4 (9). — 194 с.
6. Растригіна А. М. Фундаменталізація вищої музично-педагогічної освіти в контексті сучасного цивілізаційного розвитку: до постановки проблеми / А. М. Растригіна. — Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2006. — 318 с.
7. Щолокова О. П. Модернізація фахової мистецької освіти у контексті сучасних гуманістичних ідей / О. П. Щолокова // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14 «Теорія і методика мистецької освіти» : збірник наукових праць : Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти», 26—27 квітня 2007 року. — К. : НПУ, 2007. — Вип. 4 (9). — 194 с.
8. Щербань П. Концепція національного виховання // Рідна школа. — 1995. — № 6. — С. 8—14.

References

1. Bekh I. D. Vykhovna humanistychna paradyhma v osvittii innovatsii / I. D. Bekh // Pedagogika i psykholohiia. — 2016. — № 2. — S. 14—21.
2. Vyshnevskiy O. Oriientyry natsionalnoho vykhovannia // Ridna shkola. — 1994. — № 6. — 46 s.
3. Viiskovo-patriotychnne vykhovannia // Kadetskyi zhurnal. - 2016. - № 19. - 8 s.
4. Novi tekhnolohii navchannia. — K. : Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. — Vyp. 47. — 2007.
5. Padalka H. M. Pedagogika mystetstva yak napriam naukovoho piznannia / H. M. Padalka // Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedagogichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Serii 14 «Teoriia i metodyka mystetskoï osvity» : zbirnyk naukovykh prats : Materialy II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Humanistychni oriientyry mystetskoï osvity», 26—27 kvitnia 2007 roku. — K. : NPU, 2007. — Vyp. 4 (9). — 194 s.
6. Rastryhina A. M. Fundamentalizatsiia vyshchoi muzychno-pedahohichnoi osvity v konteksti suchasnoho tsyvilizatsiinoho rozvytku: do postanovky problemy / A. M. Rastryhina. — Kirovohrad : RVV KDPU im. V. Vynnychenka, 2006. — 318 s.
7. Shholokova O. P. Modernizatsiia fakhovoi mystetskoï osvity u konteksti suchasnykh humanistychnykh idei / O. P. Shholokova // Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedagogichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Serii 14 «Teoriia i metodyka mystetskoï osvity» : zbirnyk naukovykh prats : Materialy II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Humanistychni oriientyry mystetskoï osvity», 26—27 kvitnia 2007 roku. — K. : NPU, 2007. — Vyp. 4 (9). — 194 s.
8. Shcherban P. Kontseptsiia natsionalnoho vykhovannia // Ridna shkola. — 1995. — № 6. — S. 8-14.

Ярошевская Л. В. Самостоятельная учебно-познавательная деятельность будущего учителя музыкального искусства средствами патриотического воспитания

В статье раскрыта важная роль самостоятельной учебно-познавательной деятельности будущего учителя музыкального искусства средствами патриотического воспитания, как одна из главных проблем организации обучения в ВУЗ; определены формы методы обучения и воспитания, которые влияют на эффективность процесса профессионального саморазвития студентов; рассмотрен феномен патриотического сознания будущего учителя музыкального искусства и принципы его формирования с позиций процессов, которые происходят в развитии современного музыкального образования. Обоснованно этапы формирования данного феномена в процессе самостоятельной деятельности студентов специальности «Музыкальное искусство»

Ключевые слова: самостоятельная учебно-познавательная деятельность, будущий учитель музыкального искусства, формы работы, патриотическое воспитание, патриотическое сознание, образование, воспитательные мероприятия, гражданские ценности, духовность, моральность, традиции.

Yaroshevska L. Musical art teacher's to be self-contained educational and cognitive activity by patriotic education methods

The article proves the importance of the self-contained educational and cognitive activity of the future teacher of musical art through patriotic education methods, which is one of the most important problems of educational process' organization in higher education institutions; the article defines style, methods of teaching and upbringing that affect the effectiveness of students' professional self-development process; here's analysed the phenomenon of the musical art teacher's to be patriotic consciousness and the basis of its formation from the standpoint of the processes that occur in modern music education development. The formation stages of this phenomenon with student's independent activity process of the specialty "musical-art" are grounded.

The successful solution of tasks of musical – aesthetical and artistic – creative development of children in a secondary school directly depends on the level of professional mastership, erudition and culture of the Music teacher. Under conditions of building a new society the problem of training of a creative, professionally competent teacher's personality, able to new search and discoveries, based on the effective development of their musical skills, becomes especially urgent.

Key words: self-contained educational and cognitive activity, musical art teacher to be, work styles, patriotic education, patriotic consciousness, upbringing methods, civic values, spirituality, morality, tradition.

Стаття надійшла до редколегії 10.12.2017